

Nf. 16.

13.

DISSERTATIONVM
DE

HAERESIOLOGIA

SECVLI POST CHRISTVM NATVM PRIMI
ET SECVNDI,

EX IPSIS ANTIQVITATIS FONTIBVS DELINEATA,

O G D O A S :

ET IN EA

PRIMA

DE

HAERESIVM

PRÆDICTIONE BIBLICA ET IN-

FELICI EARVM PROVENTV IN PLERISQVE

ECCLESIIIS, INPRIMIS

ASIAE:

QVAM

IN REGIA FRIDERICIANA

DIE

SEPT. HVIVS ANNI MDCCXXIV.

PRAESIDE

D. IOACHIMO LANGIO,

S. THEOL. PROF. ORDIN.

PUBLICAE DISQVISITIONI SVBIIICIT,

EIQVE

OBSERVATIONES ALIQVOT ELENCTICAS,

Disputatori cuidam Wittenbergenſi oppositas,

ſubiungit,

RESPONDENS,

FRIDERICVS THEOPHILVS CASSCORB,

TREPTA-POMERANVS,

S. THEOL. CVLTOR.

HALAE MAGDEB. TYPIS CHRISTIANI HENCKELII, ACAD. TYP.

ſ.

HAERESIVM
PRADITIONE BRAGA ET IN
FELIX BAYM PONTIV IN BRISVE
EUCLEIDIS VARIAS
D. IOACHIM O LANGIO
OBSERVATIONES ANNO 1705
FRIDERICUS THEOPHILUS CASSENB.
CHRISTIANUS HERSCHEL

VIRO
PERILLVSTRI ATQVE EXCELLENTISSIMO,
DOMINO
ERNESTO BOGISLAO
DE KAMCKE,
SERENISSIMI AC POTENTISSIMI RE-
GIS PRVSSORVM MINISTRO STATUS IN-
TIMO,
AQVILAE NIGRAE ORDINIS EQVITI, CA-
PITANEO PRAEFECTVRAE TREPTO-
VIENSIS,
TOPARCHAE IN HOHENFELDE, CORDESHA-
GEN ET STRIPPO, RELIQA.

Domino meo gratiosissimo.

VIR

PERILLVSTRIS ATQVE EXCEL-
LENTISSIME,

DOMINE GRATIOSISSIME,

Non auderem, Excellentiaë
Tuæ, Vir Perillustris, hancce,
quam publice ventilandam suscepi,
& defendendo meam feci, Dissertationem, inscribere, nisi vel solum
Tuum Illustre Nomen, quod vs-
que adhuc omnibus bonarum artium alumnis dulce
fuit

fuit præsidium, atque immortale decus, fidentio-
riorem me fecisset, fore, ut & hoc quaecumque
submissæ mentis documentum non dedigneris.
Cum enim literarum cultores, quotquot Tuæ
se commifere tutelæ, nunquam non serena at-
que gratiosa exceperis fronte, nec minus pro ea,
qua polles, auctoritate fautor ipsis promotorque
studiorum extiteris; ego quoque, qui nemini de-
uotæ mentis cultu erga Excellentiam Tuam ce-
dam, hanc mihi gratiam polliceor. Accedit in-
signis illa atque inusitata benignitas, qua Excel-
lencia Tua parentem meum, immerentem licet,
dignata est, & quæ sola meretur, ut grata iuxta
ac pia recolatur memoria. Et hæc sunt, quæ
me impulerunt, ut per Illustre Tuum Musisque
faustum Nomen huic dissertationi præmitterem.
Id quod, ut Excellentia Tua, pro ea, quæ Gen-
ti Tuæ nativa est, humanitate, non agre ferat,
enixe ac demisse rogo. Deinde vero omnino
par est, ut, qui aliquando in patria officio, seu ec-
clesiastico, seu seculari, præfici cupimus, Excel-
lentiæ Tuæ, utpote quæ laudabilem eius curam
gerit, specimine quodam academico, ea qua de-
cet submissione demonstramus, qua ratione vita
hæc litteraria sit peracta. Sic enim constabit,
quid de ea posthac sperandum sit, suminis, quos
coli-

colimus, patronis, & inter eos TIBI præcipue,
Per-Illustris Domine Deo cetero Deum præ-
cor, vt Excellentiam Tuam, splendidissimam-
que Familiam, saluam, incolumem, ac perennem
esse iubeat!

VIR
PERILLVSTRIS ATQVE EXCEL-
LENTISSIME,

DOMINE GRATIOSISSIME,

EXCELLENTIAE TVAE

Halæ Saxonum die XI. Sept.
MDCCXXIV.

DEVOTISSIMVS CLIENS

FRIDERICVS THEOPHILVS CASSORB.

LECTORI BENEVOLO

S. D. P.

PRÆSES.

B vno alteroue ex auditoribus meis carissimis rogatus, vt ipsis subministrata materia campum aperirem publicæ disputationis, quæ, tanquam idoneo specimine, parentibus suis suam vitæ academicæ diligentiam probare possent; eam elegi, quam iam tum olim elaboratam in promptu habui. Cum enim post scripta aliquot, quæ nouo & noxio admodum philosophiæ systemati opponenda fuerunt, horis subcessiuis iam totus sim in ea *Causse* **DEI** parte concinnanda, quæ religionis reuelatæ veritatem

A 2

tatem

4
PRAEFATIO.

tatem aduersus sic dictos *naturalistas* ad-
struit & communitam exhibet: nolui hunc la-
borem interiecto alio interrumpere; inprimis
cum auditorio meo, seu praelectionibus aca-
demicis, is destinatus sit. Ne vero modo dicto
auditorum desiderio deessem, materia eligenda
fuit iam elaborata. Et hanc mihi exhibuit ma-
nuscriptus ille systematis historici apparatus,
quem de rebus ecclesiae christianae, inprimis in
priora eius secula, iam ante annos complures ex
ipsis antiquitatis ecclesiasticae fontibus non exi-
guo cum labore studioque conquisiui ac digessi,
& cuius iam aliquam epitomen publice exhibui in
compendio isto, quod ante biennium prodit.
Et ad argumentum hoc historicum in disputatio-
nibus publicis tractandum eo nunc accedo lu-
bentius, quo magis dubito, per alios, quos, si vi-
xero, in destinatis habeo, labores litterarios fieri
posse, ut istud historiae ecclesiasticae N. T. systema
ea, qua coeptum est, vbertate, per singula secula
perficiatur. Si vero confici poterit, hunc diuul-
gandi modum, qui, ad *secula duo priora* adstrictus,
carptim fit in dissertationibus ad disputandum
propositis, scopo isti adeo non deprehendo repu-
gnare, ut eum potius promouere possit.

Cum

Cum autem adhuc incertus sim, an singula historiae istorum temporum capita per modum dissertationum posthac sint proditura, deserto, quem in MSCto meo habent, ordine, istud primum elegi, quod haesiologiam seculi primi & secundi exhibet. Nemo quidem nescit, praeter scriptores illos, qui integrum, idque copiosius, historiae syntagma ediderunt, praecipue celeberrimi nominis Theologum Lipsientem, THOMAM ITTIGIVM, in hac materia ex instituto elaborasse, & hunc ipsum eius laborem non sine multa approbatione fuisse exceptum. Ipse etiam in eo admiror insignem polyhistoriam, seu eruditionem historicam, per auctores veteres ac recentiores operose diffusam; utpote quae tanta est, qua ampliorem vix dedit alius. Quandoquidem vero non omnis historici & critici apparatus copia etiam debita se ^{avgi-} ^{beta.} commendat, dissimulare nequeo, esse, quae in Ittigiano opere, cum ipsis fontibus curatius collato, ac ad eos diiudicato, desiderem; quemadmodum nec in Arnoldiano omnia probare possum. Quo autem iure ac fundamento, illis diiudicandum relinquo, qui haec meletemata mea ita cum istis voluerint ac potuerint conferre, ut singula sine vlllo partium studio, & sine anticipatarum opinio-

pinionum præiudicio, ad ipsos fontes non impetrite exigant.

Ad tractandi ordinem quod attinet, eum in seculo primo eo deprehendi faciliorem, quo prescius ipsos scriptores sacros, seu θεογραφεύς, sequi potui, iis, quæ scriptores ecclesiastici de istorum temporum hæresibus tradunt, ad vberiore illustrationem cum iisdem collatis. At in seculo secundi hæresiologia auctores isti, inprimis EPIPHANIVS, & qui eum secuti sunt, aut eo accuratior non sunt, sylvam nobis exhibent fere inuiam, certe non sine multo tædio peruiam & labyrintho non dissimilem. Cum vero IRENAEVS & TERTVLLIANVS hic præ reliquis hæresiologis præcipue sint legendi, istisque multo sint accuratior, & ἀξιωματικὴν suam lectoribus probent; eos hic inprimis secutus primum ago de *Gnosticis*, præcipue *Valentinianis* illis ab IRENÆO maxime descriptis, nec non de reliqua istorum colluue: deinde ad ductum TERTVLLIANI de *Marcione*, *Praxea* & *Hermogene*, eorumque sectatoribus; iis, quæ ad ecclesiæ *schismata* pertinent, hæresiologia subiunctis.

Et

Et cum in hæresibus magnum sit ecclesiæ *malum*, idque *internum*, in oculos haud incurrens; quemadmodum in christianorum diuexatione *varia malum externum* est: vniuersæ tractationi seculo primo præmissi aliquam ideam de *bono* ecclesiæ *interno*, in doctrinæ cœlestis thesauro & veri christianismi praxi posito. Reliquum tractandi ordinem exhibet sequens ipsarum octo dissertationum series:

Hæresiologia seculi primi.

- I. de *hæresum prædictione biblica* & infelici earum proventu in plerisque ecclesiis, inprimis Asia: vbi præmittuntur prolegomena de bono ecclesiæ interno: nec non definitio hæreseos cum vno alteroue axioma.
- II. de iis *doctrinæ capitibus præcipuis*, quæ per hæreses, in scriptis Apostolicis memoratas, deprauata sunt, & ad quæ *hæreses seculi primi* possunt referri. Vbi accedit appendix de *erroribus aliis*, non quidem in hæreses, at in contentiones tamen & in schismata, versis.
- III. de hæresiologiæ biblicæ, seu e scriptis Apostolorum delineatæ, *illustratione* ea, quam epistolæ IGNATII & reliqui scriptores ecclesiastici exhibent, præcipue de *Cerintho* & *Cerinthianis* ac *Nicolaitis*.
- IV. de *hereticis falso creditis*, seu de iis, qui hæreticis fuerunt deteriores, vt Simon Magus & eius *sectato-*

ctatores: aut qui perperam pro hæreticis sunt habiti, vt *Ebionæi* & *Nazaræi*: quibus nominibus per scomma ipsos sinceros christianos fuisse appellatos, demonstratur.

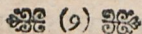
Hæresiologia seculi secundi itidem quatuor absolvitur dissertationibus sequen- tis ordinis:

- I. de *Gnosticis* ab IRENAEO descriptis, præcipue Valentinianis, & reliqua istorum colluie.
- II. de *Marcione*, *Praxeæ* & *Hermogene*, hæreticis a TERTULLIANO præcipue detectis & refutatis.
- III. de *Schismaticis* seculi secundi, h. e. de *Montanistis* & *Encratitis*, nec non de schismate, seu controversia, in causa celebrandi festi paschatos.
- IV. de defectibus hæresiologiæ veterum, ac inter recentiores *Itigianæ* & *Arnoldianæ*.

Hæc est instituti præsentis ratio. Quod si Deus longiorem vitæ usuram mihi concesserit, nec responsurorum, qui in actu publico defensionem suscipiant, opera subsidiaria mihi defuerit, quovis semestri, aut anno, secuturo novum aliquem dissertationum fasciculum in reliqua historiæ ecclesiasticæ capita, sed itidem primum ad duo priora secula tantum restricta, exhibebo. Halæ Saxon. Id.

Aug. MDCCXXIV.

PRO-

PROLEGOMENA
IN INTEGRVM
DISSERTATIONVM FASCICVLVM,
De

Bono ecclesiae interno, in doctrinae
caelestis deposito & veri Christianismi praxi: nec
non de iusta haereseos definitione:

Σύνοψις.

In historia ecclesiastica mala ecclesiae ita describenda sunt, ut praecipue honorum habeatur ratio. §. I. II.

Bonum vero internum, malo interno, quod in haeresibus est, oppositum, praecipue quinque doctrinae capita complectitur §. III.

Nempe illud de persona & officio Christi, praecipue biblico, tanquam salutis fundamento §. IV. V.

Et illud de fundamenti applicatione in iustificatione & charismatum donatione, §. VI.

Nec non ista de istius applicationis ordine & usu in sanctificatione & libertate §. VII.

Quae Christianismi bona ipsum omnibus reipublice ordinibus ab insigni utilitate commendabant. §. VIII.

Et haec ipsa bona ostenduntur in seculi apostolice ecclesiae ex Apostolorum epistolis. §. IX. XI.

Bono huius ecclesiae interno opponitur malum in haeresibus §. XII.

Proponitur definitio haereseos. §. XIII.

Eaque declaratur. §. XIV. XV. XVI.

Et e definitione ista eruuntur sex axiomata, futurae tractationi inseruitura. §. XVII.

§. I.

Peræ quidem videri posset pretium fore, vt, quantum & quam multiplex bonum ecclesia seculo primo fundata acceperit, & in salutem quam plurimam, praecleari instar depositi, possederit ac vsurpauerit, peculiari tractationis sectione ex instituto exponerem:

B

in-

in primis cum *Centuriarum Magdeburgensium* auctores hac in parte laudabiliter nobis præiuerint: quippe apud quos maior libri secundi in Centuria I. pars de doctrina christiana per omnes fidei articulos, ex scriptis apostolicis deductos, longa serie agit. Verum enim vero hac ego opera, quæ mihi videtur ab historico instituto recedere, superfedebō, lectore meo ad scripta cum dogmatica, tum exegetica in scripturam apostolicam, remisso.

§. II.

Bona vero ista a Deo ecclesiæ collata, quocunque nomine appellentur, & quocunque modo siue lateant, siue existant, vt probe obseruentur, in rerum christianarum historia maximi momenti res est. Quod si enim semper audias, aut legas, *mala* ecclesiæ, quomodo intra ipsam tot pestilentes exortæ sint hæreses, aut data vitæ scandala; quomodo ipsa eius membra inter se per contentiones & schismata diuisa sint, & quam horrendæ diuexationum procellæ modo vniuerso ecclesiæ corpori, modo huic & illi parti, incubuerint, fieri potest, vt imperitis, qui crucis mysterium non capiunt, nec ecclesiæ cimelia introspiciunt, ipsa religio christiana incipiat vilescere, empactæ vero occasionem inde accipiant eidem insultandi. Quare consultum omnino est, in rerum ecclesiasticarum enarratione mala quidem non dissimulare; sed id tamen quam maxime agere, vt *caussa* & *opera Dei* recte fiant conspicua, & sui venerationem possint excitare: quemadmodum prudentis lectoris est, vt ad hunc ipsum scopum etiam non monitus suos mentis oculos præcipue conuertat. Prudenter autem con-

uer-

uertit, qui cum magno hæresium malo comparauerit *bonum* istud multo maius, quod illa exhibent historia priorum seculorum capita, quæ agunt de ecclesiæ christiænæ fundatione, propagatione & amplificatione: porro de eiusdem doctoribus & ecclesiasticis scriptoribus, eorumque scriptis: item de eius regimine, disciplina ac ritibus: nec non de istis DEI præsidis, quæ ipsi inter ipsas diuexationum tempestates in tot intrepidis veritatis confessoribus non sine miraculis quam luculentissimè præstitit, inæstimabili Euangelicæ doctrinæ bono, seu venerabili illo veritatis ac pietatis mysterio, per hostium tyrannidem adeo non suffocato & extincto, vt sub alma cruce potius subinde luculentius effloruerit.

§. III.

In ipso autem cœlestis doctrinæ deposito, quod hæreses attentarunt, præcipue *quinque* hæc dogmata primaria a singulis fidelibus auidè sunt arrepta & per fidem in mysticum & cœlestem animæ alimentum ornatumque sincere conuersa: *primum* & secundum de *persona & officio Christi* *Ἰεσου Χριστου*, & inde emergente redemptionis, seu satisfactionis præstitæ, opere, tanquam gratiæ Dei triuius vniuersalis documento luculentissimo: *tertium* de fundamenti istius, seu partæ per satisfactionem salutis, *applicatione*, posita in *iustificatione forensi & donatione charismatum*, seu bonorum spiritualium ad regni diuini interiora pertinentium: *quartum* in applicationis istius ordine, seu in *sanctificatione*, quæ in vera animi mutatione, seu regeneratione ac conuersione incipit, ac in quotidiana renouationis negotio continuata magis magisque excolitur ac perficitur;

tur; ita vt Dei *beneficiis officia* nostra fideliter respondeant. *Quintum* denique in applicationis istius vsu, in *libertate christiana* posito.

§. IV.

Ad *primum* de *persona Christi* quod attinet, istud habitum fuisse pro dogmate primario *πάσης ἀποδοχής ἀξίω*, ex eo liquet, quod Apostoli in eiusdem negatione, aut deprauatione, præcipuam fugiendæ hæreseos notam posuerunt; vt deinceps videbimus. Et eadem erat ratio *officii Christi*, præcipue *sacerdotalis*, in *expiatione & satisfactione* occupati. Et hanc doctrinam neophyti e Iudæis e principio gratiæ eo maiori cum *περὸ θυμῶν* studioque recipiebant, quo magis illa ipsi Iudaismo in cultu typico, seu Levitico, erat domestica, adeo ut pro ipsa religionis Iudaicæ indole, in euangelio recte patefacta, non possent non agnito Messiae opus redemptionis & satisfactionis forensis, tanquam ipsi maxime proprium, tribuere.

§. V.

Et cum reliquæ etiam gentes omnes inde a temporibus Noachi, seu primæ dispersionis, ex eiusdem schola ac disciplina dogma de *expiatione sacrificali & satisfactione piaculari* pro *νοσή* haberent *δόξη*, per traditionem accepta, & perpetuo vsu confirmata; non poterant non sibi gratulari de eiusmodi Euangelio, quod illam ipsam doctrinam, antehac pro vera origine ac indole sua maxime ignoratam & depravatam, suæ restitueret integritati, veramque eius naturam in ipso complemento antitypico ante oculos poneret: et si plurimi ab alma hac veritatis euangelicæ luce, eo quod internam animi *μεταμόρφωσιν* requirebat, tergum obuenterent, a fatana

ex-

excœcati. 2. Cor. IV, 4. Admissò autem hoc salutis instaurandæ *fundamento* non poterat non simul admitti eius *applicatio*, in iustificatione forensi & donatione ac receptione variorum charismatum sita, vtpote sponte sua inde resultans.

§. VI.

Ne vero hæc *fundamenti applicatio* fieret peruersa, seu ne ea, quæ spiritui renato destinata erant, carni corruptæ, vt cum scriptura loquar, tribuerentur, & hac ratione redderentur irrita & imaginaria, Apostoli, methodi docendi, ab ipso Christo vsurpatæ ac sibi traditæ, e principio vnctionis retinentissimi, omni cura studioque commendabant, immo vrgebant, *ordinem metavolas* talis, quæ ipsa animi totius *regeneratione & conuersione* se exfereret, & continuata *renouationis* praxi se probaret. Quæ ratione Christi *confessores* eiusdem quoque *imitatores* & viua doctrinæ exempla existebant, & ab hypocritis facile dignoscebantur. Atque ita speciatim nequaquam aliam *illuminationis* viam, quæ ad veram DEI rerumque diuinarum cognitionem peruenire datum sit, tradiderunt Apostoli, nisi eam, quam ista vera animi regeneratio & *μεταμόρφωσις* exhibebat, a noua illa nonnullorum *τερατολογία*, quæ etiam hominibus impiis *ἀμετανοήτοις*, & cum perseuerantia talibus, e nescio qua alluminatione genuinus notitiæ spiritualis habitus adscribitur, alienissimi & quam maxime abhorrentes; quemadmodum in diuersis scriptis aduersus istam heterodidascaliam ex instituto pluribus demonstrauit.

§. VII.

Hic vero aditus ad christianissimum, in ordine *harpismi*

ptisni & regenerationis constitutus, ac cum *eucharistia* vsu in renouationis exercitio coniunctus, recludebat christianis *regni Dei interiora*, iis ad beatam istorum possessionem admissis. Quotquot enim conuertentis ac illuminantis gratiæ disciplinam sincere subibant, illi *fide diuina*, quæ spiritualis vita ac lux est, donati, & accessum ad thronum gratiæ nacti, hunc adibant, cum certissimo effectu *iustificationis* ac *uoluntatis*, nec non *uerioris unctiois* spiritualis. Et iidem, suauissimo interioris *pacis* ac *tranquillitatis*, nec non *libertatis*, *letitiæque* ac *fiduciæ*, sensu perfusi, habebant intra *se regnum Dei*, & in eo bonorum omnium cumulum, malo, quod in peccato adhuc residuum erat, longemaiorem. Huc enim illud *spiritus robur*, & illæ vires accedebant, quibus induti peccati propagines, sollicitationes ac impetus intra se poterant refrenare ac subigere, aduersa vero, ob confessionem Christi & veri restique studia ac praxes ab improbis illata, si non semper læto, intrepido *tamen* & *constanti*, animo perferre.

§. VIII

Et cum hæ christianorum dotes, hæc bona ita essent interna & interiorem hominem ornarent, vt virtutem ac præstantiam suam etiam per omnem vitam, in *omnibus vitæ ordinibus* atque *actionibus* exfererent; facile in sui admirationem & amorem etiam alios a Christianismo adhuc alienos pertrahere poterant; ipsa religione christiana hac ratione non parum commendata. Ex eo enim intelligebant politici & æconomici ordinis homines, alias simulacrorum cultores, religionem christianam adeo *non aduersari rei publicæ ac familiaris*
com-

commodis, vt hæc potius ista insigniter promoueat & amplifcet, ipsumque rei publicæ ac singularum societatum & familiarum itatum ita componat ac dirigat, vt ille, his, quæ iniqua ac praua sunt, inde seiunctis, æquitatis ac iustitiæ omnisque virtutis praxi & laude efflorescat. Et hoc ipsum est, quod Christianorum apologetæ in apologiis suis subinde commemorant. Hoc est, quod suo adhuc tempore AVGVSTINVS religionis christianæ hostibus, qui eam rei publicæ inutilem, immo noxiam, esse criminabantur, opponebat, epist. V. ad Marcellinum: *Qui doctrinam, inquit, Christi aduersam dicunt esse reipublicæ, dent exercitum tantum, quales doctrina Christi esse milites iussit: tales prouinciales, tales maritos, tales coniuges, tales parentes, tales fratres, tales dominos, tales seruos, tales reges, tales iudices, tales denique debitorum redditores & exactores ipsius fisci, quales esse precepit doctrina christiana, & uideant eam dicere aduersam reipublicæ, imo uero dubitent eam consistere magnam, si obtemperetur, salutem esse reipublicæ.*

§. IX.

Percurram nunc apostolorum Apistolas, ex iis carptim ostensurus, quantum ecclesia christiana bonum intra se in singulis suis membris genuinis habuerit, pro uerissimis ipsorum Apostolorum testimoniis. His uero præmitto illud Lucæ encomium de ecclesia Hierosolymitana, per primam & secundam Petri concionem collecta, aut potius insigni accessione aucta, Act. IV. quod, intuitu spiritualium bonorum, in Euangelio per fidem in Christum obtentorum, temporalium bonorum iacturam voluntariam, per eorundem commu-
nio

nionem, in gratiam plurimorum egentium introdu-
ctam, pro re nihili habuerit. Et cum Apostoli pro-
pter nomen Christi duro & ignominioso flagellorum
supplicio coram synedrio essent affecti, discedebant læ-
ti, de iniuriis, Christi causa illatis, sibi gratulati; nec,
vt iussi erant, publicum de Christo præconium inter-
mittebant. Act. V, 40. 41. Quæ parrhesia, in ipsis ad-
uersis demonstrata, certe luculentissimum erat docu-
mentum regni Dei, quod intra se gerebant. Vt nihil
nunc dicam de exemplo *Stephani, Pauli & Barnabæ, Silæ,*
& aliorum, in iisdem Actis passim commemoratorum.

§. X.

Romanorum, qui Christo nomen dederant, *fides* lux
erat intra illos tanti ardoris, vt fulgorem suum in vni-
uerso mundo, quousque Romanensium rerum notitia
ferebatur, spargeret. c. I. 8. confer c. XV. 32. Fi-
de vero *iustificati* in Christo *cum Deo pacem habebant, adi-
tumque ad Deum liberrimum ac fiduciam plenissimam*, con-
iunctam cum *plerophoria de salute æterna*, in Christo quam
certissime obtinenda, pro eo diuinæ *gratiæ gustu*, *qui*
per spiritum sanctum in ipsorum cordibus erat diffusus, c. V,
i. seqq. Iidem dicuntur accepisse *abundantiam gratiæ &
donatæ iustitiæ ad regnandum in vita per Iesum Christum*.
v. 17. *Traditi*, & quasi impressi fuerant in *typum doctri-
næ euangelicæ*, adeo, vt hæc in ipsis per obsequium fi-
dei expressa conspiceretur. c. VI, 17. Erant *Dei habitacu-
la*, a spiritu sancto *inhabitata*, ab eodem *vti vncta*, ita
etiam *ducta, recta*, & in quibusuis *aduersis corroborata*,
caritate Dei passiva subinde profundiores in ipsis radi-
ces agente & per actiuam sese exferente. c. VIII. Ha-
be-

DISSERTATIO PRIMA,

17

bebant *donum δωρεάς, spiritualis*, in veri cultus & renouationis ordine magis magisque augendum c. XII, 1. seqq. *Dominoque ita vivebant, vt eidem etiam cum spe æternæ salutis certissima mori possent.* c. XIV, 7. seqq. certi de regno *Dei, regno iustitiæ, pacis ac lætitiæ spiritualis intra se instaurato* v. 17. vtpote *repleti omni bonitate & omni cognitione spirituali.* c. XV, 14.

§. XI.

Corinthiis quidem, certe eorum multis, multa adhuc deerant; diuati tamen erant omni ex parte, omni doctrina & agnitione, ita vt, postquam euangelium de Christo in ipsis fuerat confirmatum, nullum inter eos desideraretur charisma. 1 Cor. I, 4. seqq. *Erant Dei templum, ab ipso Deo inhabitatum.* c. III. v. 16. c. VI, 19. 2 Cor. VI, 16. *Quantam habuerint charismatum copiam, edisseritur* c. XII & XIV. *Et quanquam præter nœuos alios de non nemine enotisset scandalum incestus; ea tamen reliquorum erat sinceritas, vt de eo correpti eius emendationem magno studio promotum irent.* *Erant epistola Christi, per ministerium euangelii uiuentis Dei spiritu scripta, & ab omnibus legenda.* 2 Cor. III, 2, 3. *Erant Christo desponsati, tanquam casta virgo, ipsi in simplicitate spiritus adherentes.* 2 Cor. XI, 2. *Idem, immo maiori ex parte multo adhuc præstantior, erat status aliarum ecclesiarum, quemadmodum ex epistolis reliquis est manifestum, ita vt eius repræsentatione superfedere possim.* *Et ad illos, qui ex Hebræis in Christum crediderant, quod speciatim attinet, testatur Paulus, ipsos ita fuisse illuminatos, vt spiritus sancti participes facti gustauerint cœlestis donum, præstantissimum Dei verbum, & virtutes futuri seculi.*

-ad

C

c. VI,

c. VI, 4, 5. & quod *meliozem*, seu *cœlestem*, *substantiam* intra se ipsos gerant repositam, cuius respectu ab ipsis bonorum terrestrium iactura cum gaudio fuerit tolerata. c. X, 34.

§. XII.

Hæc hætenus de illo purioris doctrinæ deposito, quod pretiosissimi thesauri instar ecclesia christiana a Christo & eius Apostolis accepit, & in membris suis genuinis, eorumque scriptis, per contigua singulorum seculorum tempora integrum ac incorruptum seruauit. Huic vero, tanquam *inestimabili bono*, repugnat grande illud & perniciosissimum malum, quod est in *heresibus*. De quo priusquam ex instituto agatur, merito præmittenda est iusta *hereseos definitio*.

§. XIII.

Heresis, in sensu theologico proprie sic dicta, est error malitiosus, seu potius plurium errorum cumulus, quo, (religionis christiane principio, scriptura sacra, & fundamento, Christo, tanquam promisso generis humani Messia, nec non eiusdem fine & euentu, vita æterna, cum eius opposito, & dogmate de immortalitate animæ, generatim admittis) doctrinæ de illo salutis fundamento ac ordine ita negantur, aut deprauantur, ut is, qui corruptelas istas sequitur, salutis suæ spiritualis ac æternæ iacturam faciat.

§. XIV.

Errorem, seu errorum cumulum, cum in heretico malitiosum voco, intelligo eam haud regenitæ, sed corruptissimæ, voluntatis malitiam ac prauitatem, quæ cum erroribus intellectus ita coniuncta est, ut eos partim gignat, partim augeat aliatque. Et cum ista voluntatis prauæ labes varia sit, in ea præcipue respectu hæ-

hæreseos se exferere solet *sensus spiritualis*, e singulari philautia in *perrinaciam* abiens.

§. XV.

Quod si hæreticus religionis christianæ *principium*, *scripturam sacram*, & eius *fundamentum*, *Christum*, plane non admitteret; aut negaret *immortalitatem animæ* vna cum dogmate de *vita ac morte æterna*; non esset hæreticus, sed hæretico adhuc deterior, a christianifini confessione plane alienus & extra ecclesiam positus; ideoque hostis ecclesiæ non internus, sed externus.

§. XVI.

Ad *fundamentum* vero ac *ordinem salutis* quænam pertineant, vt nunc edisseram ac demonstrarem, instituti ratio non permittit, & lectores meos de hac quæstione grauissima remittere possum ad eam huius materiæ tractationem, quam in *Systemate recentiorum controuersiarum antibarbaro* Parte IV. Sectione I. exhibeo. Vt tamen etiam hic quam breuissime dicam, quod res est; ad *salutis fundamentum* pertinet doctrina de *Christo*, eiusque persona, officio & diuerso statu, sed cum dogmate de *Deo* & *sacro sancta Trinitate* coniunctim considerata; vtpote sine quo ista integra esse nequit. *Ordinem* vero *salutis* constituunt doctrinæ de *peccato*, *libero arbitrio*, nec non de *gratia Dei forensi ac medicinali*, in negotio conuersionis, iustificationis ac renouationis, ac in vsu *libertatis*, per media diuinitus ordinata recte admittenda.

§. XVII.

His ad declarationem definitionis *propositis*, *probe* obseruanda & deinceps applicanda sunt *axiomata*,

quæ e definitione ista hæreseos sic declarata resultant, nimirum hæc:

- I. *Quicumque nec religionis christiane principium, scripturam sacram, nec eius fundamentum, promissum & exhibitum mundi Messiam, nec animæ immortalitatem cum vita aut morte æterna, generatim admittit, sed negat, immo explodit & irridet, is non est hereticus, sed heretico deterior.*
- II. *Quicumque errat quidem circa fundamentum ac ordinem salutis, utrumque tamen non ita depravat, ut inde præsentissima spiritalis ac æternæ salutis iactura inferatur; is non est hereticus, sed heretico melior, excusatius errans.*
- III. *Quicumque circa salutis fundamentum ita errat, ut illud nominatenus admissum re ipsa, quantum in ipso est, evertat, is etiam gravissime errat circa salutis ordinem, tanquam fundamenti applicationem, errores fovens hereticos.*
- IV. *Quicumque salutis fundamentum quidem in thesi dogmatica integrum admittit; sed eiusdem applicandæ tamen ordinem & usum ita pervertit, ut inde æternum exitium perse resultat, homine in corruptionis suæ naturalis statu relicto, is errores fovet hereticos.*
- V. *In imputatione hæreseos magna opus est cautione, ne persone hereticis deteriores, aut meliores, immo ipsi innocentissimi & orthodoxi doctores ac christiani, in hereticorum catalogum referantur, is, qui ad eum reuera pertinent, inde exemptis ac prætermittis.*
- VI. *Hæresis proprie dicta omnino grande malum est ecclesiæ, nequaquam extenuandum: quemadmodum nec committenda est hæresopæia.*

sup

IPSA

IPSA TRACTATIO
DISSERTATIONIS PRIMAE

De

Hæresium prædictione apostolica,
& copioso earum prouentu in plerisque ecclesiis,
præcipue Asia.

Σύνοψις.

*Hæreses esse futuras prædixit ipse
Christus §. I.*

Nec non Paulus & Petrus §. II.

*Cuius prædictionis euentus depre-
bensus est in ecclesia Romana §. III.*

In Corinthiaca §. IV.

Et in Philippensi §. V.

Nec non in ecclesiis Galatia §. VI.

Et Collessensium §. VII.

Ac in Epbesina §. VIII.

*Item in ecclesiis Asia, ad quas ex-
stant epistole Christi apocalyptica
§. IX.*

*Idem de ecclesia Asia confirmatur
ex epistolis Ioannis §. X. nec non e
Iacobaa §. XI. & e posteriore Petri
ua & illa Iudæ §. XII.*

*Quæ deductio sex exhibet consecra-
ria §. XII.*

§. I.

Hæreses & scandala doctrinæ in ecclesia christiana
esse exoritura, iam suo tempore Christus & eius
Apostoli aperte prædixerunt. Et Christus qui-
dem Matth. XIII. sub figura diuersissimi agri & zizanio-
rum inter tritici segetem progerminantium. Vbi in-
dicat, fore, vt hominibus, præcipue ecclesiæ vigilibus,
fomno sopitis, hostis eiusdem ^{uer'} ^ē ^{zoz} ^{iv} talis zizanio-
rum semina purioris tritici sementi inspergat, istorum-
que luxuries dominans bonam tritici partem suffocet.
Id quod de scandalis, non vitæ solum, sed doctrinæ et-
iam

iam pestiferæ, & huius quam maxime, intelligendum esse, res ipsa ostendit. Et hoc est, quod tristis experientia per singulorum seculorum seriem abunde comprobatur. Pertinent huc etiam illa Christi effata, quæ de *pseudoprophetis & pseudochristis* præsentibus & futuris. Matth. VII, 15. seqq. XXIV, 5. leguntur: quanquam ea sensu speciali partim ad sectam Phariseorum, partim ad spiritus fanaticos & impostores seditiosos, in gente Iudaica breui exorituros, & postea præcipue vsque ad vrbis templique excidium maxima cum populi pernicie exortos, potissimum referenda sint.

§. II.

Non minus perspicuæ sunt *Apostolorum* prædictiones de malo hoc ecclesiæ domestico ac interiori. Notabilis in primis est locus *Pauli*, accessitis ecclesiæ Ephesinæ presbyteris valedicturi. Act. XX, 29. sqq. vbi: *Noui*, inquit, *post abitum meum lupos graues ad vos esse ingressuros & gregi haud parsuros. Immo ex vobis ipsis exsurgent viri loquentes dissequimiva, vt abstrahant discipulos post se.* In epistola posteriori ad *Thessal.* notabilis *Pauli* est prædictione de Antichristo, cum emphasi tali futuro. Et in epistolis *Pauli* pastoralibus ad *Timotheum* tria habemus loca prophetica de exorituris spiritibus malignis ac pseudodidascalis. *Primum* 1. Tim. IV, 1. seqq. vbi ipsorum characteres videas pluribus descriptos, præcipue in hypocrisi, *ψευδολογία*, & conscientia cauterio resecta. *Secundum* 2. Tim. III, 1. sqq. vbi exulceratam vltimorum temporum faciem ita delineatam videas, vt doctrinæ scandala scandalis vitæ sint mixta, & alia luxuriantem aliorum prouentum promoucant. Quod malum

lum ita adhuc erat futurum, vt iam tum impetum fecisset haud exiguum, vti ex integro eius loci contextu liquet. *Tertium* in eadem epistola c. IV, 3. 4. vbi prædicatur, ipsos auditores, veritatem euangelicam pertæsos, secundum prurimum aurium & prauas cupiditates sibi accumulaturus esse doctores, pro veritate fabulas docturos. Huc pertinet ex *posteriori epistola Petri* totum fere caput secundum; quippe quod vltimorum temporum pseudodidascalos ita describit, vt eos iam magna ex parte exortos esse tradat, &, quibus characteribus a doctoribus genuinis dignoscendi sint, ostendat.

§. III.

Videbimus nunc *eventum harum predictionum*; & primum quidem in ecclesia ROMANA. Hic exorti sunt pseudodidascali, qui excitarunt *διχομασίας & σκάνδαλα πρὸς τὴν διδασχὴν*, *dissensiones & offensiones præter doctrinam* ab Apostolis traditam, & ab Romanis receptam, cum euentu seductionis apud *ἀνόητους*, homines innocuos, sed imperitos. Et istos *duplici* Paulus *insignit characteribus*, vno a *ministerio* non Christi, sed *ventris*; altero a *specioso matæologie instrumento*, a *corrupta eloquentia* & affectata arte homiletica defumto, inserta grauissima fuge commendatione. c. XVI, 18, 19. Et hos matæologos fuisse satanæ instrumenta, haud obscure indicat, quando monitis istis votum de *satana breui sub fidelium pedibus conculcando subiungit* v. 20. Ex qua descriptione liquet, hosce pseudodidascalos fuisse spiritus *πλάγους*, ab iis, de quibus cap. XIV. agit, siue imbecillioribus, siue confirmatoribus, offensionem mutuam sibimet ipsis creantibus, omnino diuersos. Huc etiam pertinent,

quæ

quæ Paulus Roma ad Philippenses scribens, c. I, 25. sequi. de pseudodidascalis *Christum haud pure*, immo ad maiorem ipsius afflictionem *prædicantibus*, commemorat.

§. IV.

Nec *Corinthiaca* ecclesiæ sua doctrinæ scandala, eaque grauiora & ab erroribus ac offensionibus, seu dissensionibus nonnullorum diuersa, defuisse, manifestum est ex epistola Pauli ad eos scripta posteriori. In huius enim c. II, v. 17. is heterodidascalos vocat *καπηλεύοντας τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ*, *cauponantes verbum Dei*, quadam quasi cauponaria exercita, & euangelii corruptione ad quæstum relata. Idem meliore suo exemplo proposito repetit c. IV, 2. falsis doctoribus præter euangelii deprauationem, *τὰ κρυπτὰ τῆς αἰσχύνης*, *occultam turpitudinem & πανουργίαν*, *versutiam*, a veritatis ad conscientiam demonstrandæ præconio abhorrentem, tribuens. Et cap. XI, 3. 4. timet, ne *Corinthiorum mentes* heterodidascalica *ἀπὸ τῆς ἀπλάτης τῆς εἰς χριστόν*, *ab illa simplicitate, quæ in Christum directa erat, abducantur*. Et istos impostores v. 13, 14, 15. vocat *pseudapostolos*, *operarios dolosos*, *ministros satanæ*, *schema apostolorum Christi & ministrorum lucis mentientes*, euentum operibus suis dignum habituros; eosdemque v. 20. describit a *dominatu* in fideles satis duro & acerbo. Ex epistola priore huc præcipue pertinet locus, c. XV, 32, 33. vbi quorundam *matæologia* vsque ad *negationem resurrectionis mortuorum* processisse dicitur: item ex c. XI, 19. oportet inter vos esse *hæreses*: vbi tamen hæc ipsa vox sensu latiori sumitur de schismatica membrorum inter se dissensione.

§. V.

§. V.

A *Corinthiaca* ordinis causa ad reliquas Græciæ ecclesias, hoc tempore illustres, progredior. *Philippensem* pseudodidascalis fuisse turbatam, e manifestis patet iudiciis, c. III, v. 2. vbi Apostolus istos a canina impudentia & infectatione *canes* vocat, *malignosque operarios ac concisionem*, præpostera circumcissionis commendatione unitatem fidei concidentem, ideoque vitandos, & quidem magna cum sollicitudine, verbo *βλάπτεις* terposito iniuncta. Et hos ipsos c. III, 18, 19. vocat *hostes crucis Christi, terrena sapientes, quorum Deus sit venter, gloria in ignominia, exitus in exitio*, adeo corruptorum noxiorumque ecclesiæ, vt in ipsorum commemoratione sibi alacrymis temperare nequeat. Et vix est dubium, de his ipsis accipiendum esse monitum illud, c. I, 28. vbi fidelibus commendat animum intrepidum, *ἀντικειμένων* ad interitum properantium insidiis ac insultibus superiorum. Nec a *Thessalonicensium* ecclesia scandala doctrinæ plane abfuisse, ex obscurioribus colligitur iudiciis; quandoquidem eorum mentionem expressam Paulus fecit nullam.

§. VI.

Digredior ad ecclesias *Asiæ*. In ecclesiis *Galaticis* ortam esse hæresin, & quidem adeo exitialem, vt multorum fidem, ipsius salutis iactura inducta, plane euerterit, epistola sua magna ex parte elenctica & epanorthotica Paulus indicat, ad elenchum, cum grauissimo anathematis fulmine in spiritus *πλάγης*, accedens. Nerusus vero erroris omnis fuit in falso credita & inculcata *circumcisionis* & proprii meriti necessitate ad salutem. c. II,

D

3, 21.

3, 21. IV, 9. seqq. 19, 21. IV, 17. V, 1. seqq. VI, 12, 13. Quo cum doctrinæ euangelicæ fundamentum tolleretur, Paulus *ἑρηνάποιος*, anathemate generatim exceptis, iustum Dei iudicium denuntiat, Apostolica seueritate aduersus ipsos vsus. c. V, 10, 12, 15. Quam vero noxia fuerint doctrinæ scandala, Galatis a peruersis legis doctoribus obiecta, Paulus inter alia suo indicat nisi intensissimo, quo ipsos, ad aliud plane euangelium traductos, & de gratiæ statu magna ex parte deturbatos, in eundem reducere laborabat: *filioli mei*, inquit, *quos iterum parturio, donec Christus in vobis formetur.* κ. τ. λ. c. IV, 19.

§. VII.

Nec *Colossensium* ecclesiam ab heterodidascalorum corruptelis turbisque mansisse immunem, ad eam scripta Pauli epistola testatur. Nam cap. II, 4, 8, 16. seqq. præmunit neophytos aduersus falsorum doctorum paralogismos & *παραλογισμῶν*; aduersus eorundem *pseudo-philosophiam*, *mentium deceptricem*, secundum traditionem hominum & elementa mundi: aduersus præposteros legis Mosaicæ doctores, grauissime monens, ne se sinant abripi in assensum & commercium per affectatam animi demissionem, cum magno eiusdem tumore coniunctam; nec per iactatas angelorum apparitiones, & alias commentitii cultus formas. Certe, in vniuerso noui testamenti codice non est locus, vbi pseudodidascalica, e præpostero Iudaismi studio orta, plus speciei & affectationis habuisse videatur, quam in hoc ipso. Et cum veri speciei periculi magnitudinem fuisse coniunctam, non est dubium, nec Paulus dissimulat.

§. VIII.

§. VIII.

Pergo ad ecclesiam *Ephesinam*. In hac *lupos rapaces*, quos orituros Paulus prædixerat *Act. XX*, 17, 29, 30. breui ortos fuisse, non dissimulat in epistola ad eam scripta, quando *c. IV*, 14. exigit, vt in spiritu ad confirmationem christianissimi ætatem adoleſcant, & sibi caueant a vento doctrinæ corruptæ inani, & a fallorum doctorum κωβεία & πανουργία ad μεθοδείαν τῆς ἀλάνης composita. Nec obscure *c. V*, v. 5, 6. indicat, eiusmodi pseudodidascalos vitæ impietatem pro scopo habuisse; vt pote qui eius patrocinium κενῶς λόγοις adornauerint. Et cum vtraque epistola ad *Timotheūm*, tanquam Ephesinæ ecclesiæ antifittem, perscripta sit, huc inde sequentia pertinent loca: epist. *I*, *c. I*, 4, 5, 6, 7. de *nomodidascalis iudaizantibus*, ad heterodidascaliam variamque matæologiam deserta sanioris doctrinæ summa prolapsis. Conf. *c. IV*, 7. item *c. I*, v. 19, 20. de *Hymenæo & Alexandro*, aliisque vastata bona conscientia fidei naufragium passis: & *c. VI*, 3, 4, 5. de *heterodidascalis*, qui, salubri & ad studium pietatis composito doctrinæ euangelicæ typo posthabito, inflata & corruptissima mente versi sint ad *λογομαχίαν* & inutiles disceptationes, pietatis professionem pro quæstu habentes. Porro v. 20. de *κενοφωνία* & antithesibus *ψευδωνύμω γνώσεως* fugiendis. Ex epistola posteriori huc pertinent ea *c. I*, 15. de *Phygello & Hermogene*, qui cum aliis nonnullis Paulum deseruisse dicuntur. Id quod procul dubio factum est intercedente apud istos doctrinæ deprauatione: & cap. *II*, 16, 17, 18. de *Hymenæo & Philetō* per profanam *κενοφωνίαν* ad vitæ impietatem prolapsis, adeo, vt aliorum etiam

nonnullorum fidem peruerterint. Conf. v. 23. & cap. III, 1. seqq. vbi vltimorum temporum *spiritus impostores* ita, tanquam adhuc exoriturus, describuntur, vt, istos iam tum magna ex parte esse exortos, haud dissimuletur. Characteres ipsorum ibidem pluribus delineati fere omnes ad *hypocrisis* & *manifestam vitæ impietatem*, cum purioris doctrinæ corruptione coniunctam, redeunt. Huc denique omnino referenda sunt ea, quæ ipse Christus per Ioannem in *epistolarum apocalypiticarum prima*, ecclesiæ *Ephesinæ* inscripta, de *pseudodidascalis* memorat, scilicet eos esse *pseudapostolos mendacissimos, Nicolaitas*, propudiosis operibus infames, ideoque iusto odio isto respectu prosequendos. Apocal. II, 2, 6.

§ IX.

Ab ecclesia *Ephesina* deducor ad reliquas Asiæ ecclesias *Ephesinæ* vicinas, præcipue *Apocalypiticas* illas *septem*, quarum primam habebat *Ephesus*. *Smyrnenfis* cœtus turbabatur per calumnias illorum, qui se *Iudeos*, seu genuinos Dei confessores, esse iactabant; re autem ipsa erant e *synagoga satanæ*, huius instrumenta perditissima. c. II, v. 9. Ecclesia *Pergamensis* habebat iuxta se *thronum & cathedram satanæ*, & in ea *doctrinam Bileamitarum & Nicolaitarum* v. 13, 14, 15. *Thyatirensis* cum non minori conflictabatur malo, nimirum *Iesabelitico* doctrinæ corruptæ ac impurissimæ *toxico*, in quo erant τὰ βέδνα τῆς σατανᾶ, v. 20, 24. *Philadelphiensis* aduersantem sibi habebat *scholam satanæ*, a præposteris Iudaismi sectatoribus multum perpeffa. c. III, v. 9. *Laodiceensis* vero pro hæresi tantam in presbyteris *acediam*, tantamque noxam habebat, quæ quidem minus erat conspi-

cua

cua, at non minus tamen periculi membris quam plurimis adferebat. c. III, 15. seqq.

§. X.

Ab hisce Ioanneis Christi ipsius epistolis ordinis gratia accedo ad epistolas tres *Ioanneas*, quæ seorsum exstant, itidem ad Christianos Asiaticos, latiori sensu tales, perscriptæ. Prima triste perhibet testimonium de *spiritibus antichristianis* iam tum eo tempore exortis, e fidelium cœru egressis, & negantibus, Iesum esse Christum eiusmodi, qui sit verus Dei filius & ipse Deus, secundum humanam naturam in saluatorem vnctus, & Messias cum emphasi; & hac sua infania imperitos seducentibus, certe turbantibus. c. II, 18, 19, 22, 26. Et hos ipsos, certe eorum similes, rursus memorat, istorum *δουλοκρατα* & fuga fidelibus commendata c. III, 1-6. Nec defuerunt alii, qui doctrina euangelica, præcipue ea de *iustificacione* per fidem gratuita, ad *peccandi licentiam* traducta, sollicitarunt fideles, quos Ioannes aduersus istorum corruptelas præmunit: *Filioli*, inquit, *nemo vos decipiat. Qui facit iustitiam iustus est, quemadmodum ipse Deus iustus est.* c. III, 7. Et ipsos illos antichristianos spiritus, qui doctrinam de persona, aut officio, Christi negabant, aut corrumpebant, pro charactere habuisse *patrocinium impietatis* & *νοσηφιλας*, aperte indicatum videas c. IV, 4. seqq. coll. cum v. 1-3. Idem confirmatum legas in epistola secunda, v. 7, 8, 9, 10, 11. vbi *multi πλῆθος* dicuntur *in mundum venisse*, speciatim tales, qui antichristiano ausu negent, *Iesum Christum venisse in carnem*, seu veram humanam naturam assumpsisse, & cum practica doctrinæ Christi violatione infi-

insidentur fidelibus, ideoque in aedes recipiendi & salutandi non sint. Nec prætumidum *Diotrephen*, cuius ingenium & mores Ioannes epistola tertia v. 9, 10. describit, hæreticis istis antichristianis & *ἰσχυροῖς* multo fuisse meliorem, res ipsa indicat.

§. XI.

Nec prætereunda hic est epistola *Iacobi*. In hac enim Apostolus reprehendit eos, qui existimabant, christianismum absolui externa, eaque superuiciaria & inani, verbi diuini tractatione, nec non vana persuasione de fide & iustificatione. c. I, 21. seqq. c. II, 17. seqq. Vnde liquet, doctrinam euangelicam de officio Christi histico, seu de eiusdem satisfactione, vnde nostri fluit iustificatio, per turpissimum abusum abreptam fuisse in Epicureæ securitatis patrociniū, ipsa etiam libertate christiana in peccandi licentiam, quam etiam in aliis huius epistolæ locis reprehendi videas, versa.

§. XII.

Succedant epistolæ *Petri & Iudæ*: & *Petri* quidem *posterior*, ad Christianos Asiaticos, præcipue e Iudæis conuersos, perscripta, est, cui illa *Iudæ* magna ex parte respondet. Hic Petrus c. II, 1, sqq. a prædicatione exortorum pseudodidascalorum statim pergit ad iam tum magna ex parte exortorum descriptionem. In qua illud præcipue obseruandum est, quod ipsorum characteres in corruptione grauissima doctrinæ de *redemptione & renouatione* ponit, professus, eam tantam esse, vt *τὰς ἀσθενήτους* insidiosè inescatos in summam vitæ licentiam & impietatem soluat, *libertatis christiænæ* nomine incrustatam. Et hos ipsos planos vario flagitiorum, etfi

CON-

nium deceptores, μάλασι οί ἐν περιτομῆς, maxime illi ex circumcissione.

III. Doctores hosee falsos & pseudoiudaicos apostolicam, h. e. eximiam, auctoritatem affectasse, non sine manifesta verorum Apostolorum insectatione & contradictione, ipsorum doctrinis ac institutis opposita; & ipsos hinc pseudapostolos a Paulo vocari.

IV. Errorum vere omnium summam redire ad *quinque doctrine capita, primum de persona, secundum de officio Christi, & tertium de inde redundante iustificatione, quartum vero de partorum per Christum beneficiorum applicatione in ordine renovationis, & quintum denique de libertate christiana.*

V. Hæreticorum pessimos fuisse *Nicolaitas* in Asia, hæresium exstantiorum sede præcipua.

VI. Nicolaitas vero ipsos fuisse *Gnosticos*, a iactata sublimiorum mysteriorum cognitione postea sic dictos.

Quorum momentorum tria priora iam tum luce radiant sua, posteriora vero peculiarem disquisitionem requirunt. Hanc vero dabunt dissertationes sequentes,

OBSERVATIONES
RESPONDENTIS ELENCTICAE,
Disputatori cuidam Wittenber-
genfi oppositæ.

I.

Venerandus Dn. Præses, nouum illud Wol-
fianæ philofophiæ systema in *Modesta sua*
Disquisitione destructurus, ipsi tractationi ad
lectoris informationem præmisit *Protheori-*
am in Postulatis, partim per *scholia* declara-
tis & per *corollaria* applicatis, partim per
theorema ex abundanti demonstratis.

2. Inter *Postulata* secundum obtinet locum illud de
vnione & communiõne animæ & corporis non metaphysica,
sed *physica*, his conceptum verbis: *Inter duas essentielles*
hominis partes, animam & corpus, tanquam duas substantias
physice distinctas, est vnio physica vnã constituens personam,
& vti communiõne, sic etiam operatione physica se exerens.

3. Et huic postulato hoc subiungit confectarium: *Er-*
go inter animam & corpus, tanquam substantias physice distin-
ctas, vt vnã personam libere agentem constituant, non ma-
gis locum habet vnio metaphysica, quam inter duas notiones
metaphysicas, vt distinctionem aliquam efficiant, vnio ac com-
muniõ physica.

4. Vt vero is contra eum, qui vnionem physicam
negat, certe vi systematis sui non potest non negare, & me-
taphysicam ponit, assertum de *vnione*, nec non *communiõ-*
ne & operatione physica inter *postulata* referret, gravissimas
habet causas, easque logice iustas.

E

5. Nam

5. Nam primo is assertum noui systematis de *vnione metaphysica*, in negatæ physicæ locum substituta, non agnoscit, nec agnoscere potest, pro theoremate, quod in systemate isto argumentis, quæ vllam discussionem requirant, cuius sum sit: sed pro mera *hypothesi*, sine vlllo argumento, immo sine vlla alicuius argumenti specie, gratis & temerarie assumta. Atque ita tam à *Φιλόσοφος aienti* omni iure opposuit suum *nego*, & *neganti* suum *dio*.

6. Secunda ratio huius postulati sui est in sententiarum oppositarum indole. Nam quemadmodum *hypothesis Wolfiana* de negata animæ & corporis vnione, communionem & operationem physica & asserta metaphysica, non solum noua est & ante Spinozianæ *Φιλοσοφίας* periodum inter philosophos quarumuis sectarum plane inaudita, sed sua etiam absurditate extrema, simulac proposita ac intellecta est, semet ipsam destruit, refutatione plane indigna: ita sententia opposita est dogma non solum omnium philosophorum aliorumque eruditorum, solis Spinozizantibus exceptis, sed etiam totius generis humani; quemadmodum eiusdem fuit & manebit in omnem æternitatem: uti in oppositi erroris partes temere vocatus celeberrimus Franekeranorum Theologus ac Philosophus, R V A R D V S A N D A L A, in erudita sua dissertatione de *vnione animæ & corporis physica, neuiquam metaphysica*, ipse etiam contra Spinozizantes, non sine demonstratione ex abundanti adhibita, identidem asseruit.

7. Quod si quis medicaster & portentosi medicinæ systematis architectus suo errorum & absurditatum systemati substerneret hypothesin nouam de pulmonibus, tanquam concoctionis, & de ventriculo, tanquam respirationis, sede & officina: aut si quis nouus physicæ de humano corpore ostentator suis doctrinarum portentis substerneret fictionem de *brachijs* ac *manibus* non ad *laborandum*, sed ad *ambulandum* in morem quadrupedum datis: num doctissimus Disputator, hæc opinioquum monstra refutaturus, sibi

si impositum esse crederet negotium demonstrationis, brachiis manibusque non ambulandum, sed laborandum esse: nec pulmones, aut vesicam, sed ventriculum concoctioni ciborum esse destinatum? Id quod h. c. est responsurus, sibi iam responsum esse in foro logico, facile intelligit. Quis enim, nisi amens, negabit, Wolfianam hypothesein pari absurditatis passu incedere cum istis modo dictis?

8. Et ut hanc absurditatem gravitatem aliquo modo ostenderet ven. Dn. Præses, isti *συνεχόμενα* de unione animæ & corporis metaphysica asserta & physica negata, seu Postulato suo iustissimo, subiungit modo dictum illud confectarium, quod inter *animam & corpus, ad constitutionem unius personæ, non magis locum habeat unio metaphysica, quam inter duas notiones metaphysicas unio ac communio physica ad distinctionis alicuius constitutionem.* Id quod in lectionibus Anti-Wolfianis ita declaravit, ut diceret, duos assertes non absurdus aliquis, pro glutine, notione aliqua metaphysica, aut duas notiones metaphysicas glutine aliquo physico coniungeret, quam unionem statueret metaphysicam inter animam & corpus; etsi hæc substantiæ cum istis alias comparari haud possint.

9. Duabus istis rationibus, extremæ absurditatis, quæ opposita sententia per se laborat, ostensione illustratis firmatisque, nixus Disquisitionis Auctor omni iure logico Postulatum suum secundum in Protheoria posuit, ita ut, qui vel sensum communem hic in consilium adhibet, quod logice desideret, inueniat neutquam.

10. Quandoquidem vero ipsi res erat cum Philosopho, qui, quæ ne rusticus quidem vllus ad stium vi experientiaeviuidissimæ ignorare & dediscere potest, suo ostentati ingenii acumine assequi nequit, ideoque negat; scilicet dari unionem inter animam & corpus physicam, & pro hac unione inter hæc unius personæ substantias intercedere communionem, & vi communionis speciatim eam animæ in corpus operationem, ut oris loquela rationalis cum reliquis

voluntariis motibus corporis a regimine animæ dependeat: ideo, genio noui huius Philosophi se accommodaturus, sub *Prætorie* finem *Postulatum* illud suum in *Theorema* conuertit, eiusque veritatem ex abundantia *decem argumentis* demonstrauit.

11. Vt autem ex vna quasi fidelia duos dealbaret parietes, in demonstratione sua *Postulatum secundum cum tertio* de communionem animæ & corporis & de regimine animæ in corpus coniunxit. Nam quia *Postulatum secundum* ita posuerat de *vnione*, vt præter eam simul expressam faceret mentionem *communione & operationis physice*; tertium vero *Postulatum* nihil aliud continet, quam *hanc ipsam communionem & operationem applicationem*, in regimine animæ in corpus libero positam: isto theoremate suo ita demonstrat *Postulati tertii* veritatem, vt inde etiam veritas *secundi* per se abunde elucescat. Cui demonstrationi eo minus obstat argumenti primi vsus, quo expressius illud ipsum denuo corroboratum est ostensa sententiæ oppositæ absurditate manifestissima. Et cum dogmatis de *communione & operatione animæ & corporis physice*, istius in hoc regimen continente, veritas & necessitas, & e contrario oppositæ hypotheseos noxa & absurditas argumentis decem reliquis ita sit euicta, vt vtrinque, quid rei sit, vel ipsis quasi manibus possit palpari: ecquid opus erat peculiari *Postulati secundi* demonstratione? utpote quod præter *unionem* disertis verbis etiam agit de *communione & operatione physica*, in theoremate isto demonstrata. Et quis nescit, a demonstrata *communione & operatione physica* duarum substantiarum vnã personam constituentium firmissimam fieri consequentiam ad *unionem physicam*?

12. Ita se habet ratio *Postulati secundi & tertii*, nec non *Theorematis*, quo tertium ita demonstratum est, vt eo ipso etiam *secundi* veritas, etsi per se iam luce meridiana clarior, e *Wolfianis* tenebris protracta maiori argumentorum parte in aprico sit posita. Ad hæc vero quid ex-

cipit cl. *Disputator Wittenbergensis* in disputatione sua posteriore *de harmonia inter animam & corpus præstabilita*? Is quidem hanc ipsam non improbat solum quam iustissime, sed non indocte etiam dissoluit, impossibilitate eius ostensa: attamen scripti sui exordium facit ab elencho in methodum istam, qua ven. Dn. Præses in Disquisitionis suæ Protheoria dogma vniuersi generis humani de vnione & communionem animæ & corporis physica, non metaphysica, antequam illud ex abundanti in Theorema conuersum probaret, inter *Postulata* retulit.

13. Et hunc suum elenchem vir doctissimus ita adornat, vt rhetoricis etiam armis in subsidium vocatis, integram fere chartæ plagulam eodem compleat, nec intermittat quidquam, quod vniuerso scripto Langiano contentum apud imperitos & maleuolos conciliare posse, ipsi visum est.

14. Et quamuis modestiæ, quam erga Wolfium & Leibnitium ad affectationem vsque adhibet, speciem etiam erga Dn. D. Langium præ se ferre voluerit; hanc tamen ita facit conspicuam, vt non dubitet, inter alia asserere, methodum Langianam vel *leuiter solum hypothesium istarum*, de quibus sermo sit, *cognitione incho quam maxime visum mouere posse*: antea etiam vsus hac formula: *si diis placer*, &c.

15. Et cum vniuersum, aduersus quod insurgit, scriptum ne iusti quidem libri, sed tantum tractatus mensuram habeat; vtpote triginta tantum quaternionibus constans: istud ipsi, etiam quantitate eius offenso, est *spissum Disquisitiones volumen*: cum tamen non solum harmoniam præstabilitam, quam cl. Disputor sibi solam impugrandam sumfit, sed vniuersum quoque systema, vna cum *Commentatione* intentatas eius vindicias scripta, examini subiiciat: vt igitur, qui sapit, in eo breuitatem potius laudare, certe amare, quam copiam reprehendere possit.

16. Omnia vt singulatim referam, superuacaneum esse duco: vnum tantum atque alterum paucis recensuisse sufficiat. Quando Ven. Dn. Præses in dogmate de vnione

ac communione animæ ac corporis physica, & de fundato in ea regimine animæ in corpus, præter experientiam liquidissimam ad consensum omnium gentium & totius humani generis vniuersalem & perpetuam prouocat; Cl. Disputator excipit: *Nihil autem hic consensus omnium valet, si singulorum experientia nondum est euicta.* Siccine vir doctissimus assertum, quod pedibus incedendum sit, non vero manibus, præter experientiam propriam ab vsu & consensu omnium gentium & totius humani generis confirmatum, enervatum esse credet, si quis regefferit, *consensum hic nihil valere, cum singulorum experientia nondum sit euicta.* Aut num argumentum istud dissolutum concidet, si quis illi exempla grillatorum opposuerit?

17. Ad suam vero demonstrandi methodum progressurus hoc præfatur: *Ab hisce ergo disputandi & methodo & rationibus nostrum iam est, ut abstinemus, atque de aliis argumentis, quæ probandi virtute maiori, SI FIERI POTEST, polleant, cogitemus.* Quod si iam hæc argumenta consideres, nihil deprehendis, quod non in argumentis Langianis partim pateat, partim lateat. Et quidquid notabilem habet conuincendi vim, id præcipue in argumento isto Langiano, ab experientia, quæ consensum vniuersi generis humani genuit, desumpto, situm est. Videantur exempli gratia, breuitatis causa, tantum ea, quæ ipse primus tractationis §. nimirum ordine IV. habet.

18. Et cum Dn. D. LANGIVS inter argumenta sua reliqua, isti nouæ philosophiæ portento, quo animæ regimen in corpus abiudicatur, opposita, etiam clarissimis scripturæ oraculis locum aliquem assignasset (nec enim ipsum cum nouis philosophis pudet, aut tædet, istorum) scilicet Prophetas, Christumque ipsum per Apostolos suos nos, ratione animarum præcipue consideratos, hortari, *ut corpora nostra eorumque membra Deo & iustitiæ præbeamus serua;* hoc vero officium sine regimine animæ in corpus nec cogitare quidem posse; cl. Disputator pro sua erga tantam

Scriptu-

scripturam reuerentia; *Dicta, vero, inquit, scriptura omnia FORSAN ex mente celeb. Wolfii explicari commode possunt, adeoque nec hæc eandem feriunt.* Quod orthodoxæ hermeneuticæ specimen quo loco habere velint prudentes, ipsi nouerint. Si ista scripturæ effata cum systemate nouæ philosophiæ ita conciliari possunt, vt commode iuxta illud explicari queant; certe quis dubitabit quadrata sua cum Scripturæ rotundis conciliare?

19. Audiamus vero conciliationem: Paulus scribit: *Corpus meum in seruitutem redigo, ich betänbe meinen Leib und zähme ihn, daß ich nicht andern predige, und selbst verwerfflich werde.* 1 Cor. IX. 27. cl. Wolfius e contrario scribit in *Metaph. S. 384.* Der Leib wird von aussen zu seinen Bewegungen determiniret, und er kan den Bewegungen nicht widerstehen, sondern muß sie nothwendig hervorbringen. Und auf diese Art sind auch diejenigen Bewegungen, die man für freywillig hält, in dem Leibe nothwendig. Allein dieses geschiehet der Freyheit der Seelen ohne Nachtheil, (quemadmodum sine destructione trigoni ex eo duo anguli demi possunt.) Denn es ist gleichviel, ob die Seele durch ihre Krafft den Leib zu seinen Bewegungen determiniret, oder ob der Lauff der Natur so eingerichtet ist, daß die Körperlichen Dinge ihm dem Willen der Seele gemäß zu seinen Bewegungen bringen. Sic perinde erit, vtrum anima Pauli os ad loquendum & calamus ad scribendum mouerit ac direxerit, an vero eursus naturæ mechanicus ita fuerit constitutus, vt inde sine vllò animæ regimine & directione vlla oris ac manus negotium omne pependit. Certe anne hæc hermeneutica homines vertere possit potius in meras machinas, ipsi brutis ignobiliore, & religionem omnem cum doctrina morali in fabulam, quam conciliationem admittat, aut submittret, prudentes iudicent. Sed salua res est. *Dicta biblica omnia FORSAN ex mente Wolfii commode explicari possunt; vti ait cl. Disputator pro sua, quam præ se fert, athen. Betæ logica.* 20. Et

20. Et quamvis sic dicta *harmonia* commercii inter animam & corpus *præstabilita* centrum sit totius *novi systematis*, atque ita ex isto omnis eius peripheria, per totidem quasi lineas, quot istud incrustandi athetismi & fatui principia continet, deducta sit; neque cl. Disputator indocte & infeliciter chaos istud, auctori pro harmonico habitum, discussferit: pro diversa tamen affectus sui ratione disputationem suam hoc finit epiphonemate: *Non de salute ecclesie & reipublicæ, sed de hypothese aliqua philosophica agitur.* Quod si ita est, eccur auctores facinoris istius, quo rex Angliæ Iacobus I. & regni proceres in curia congregati supposito & incenso pulvere pyrio in frustula miserime erant discutiendi, in neruum abrepti non negarunt, *agi de salute rei publicæ; & cur non caussati sunt, nihil subfuisse, nisi experimentum pulveris pyrii physicum, nemini noxium?*

21. Quod vero vir cl. *Andaliam* disputationem nullo habeat numero, eo minus mirandum est, quo magis eius Auctor doctissimus pro demonstrando regimine animæ in corpus argumenta illa primaria, ab experientia, & a contrariæ sententiæ absurditate, & a periculis in doctrinam moralem & ipsam religionem redundantibus, desumpta, at cl. Disputatori adeo inuisa, yrget. Quod autem Philotophus is acutissimus *nullum novum argumentum præter Langiana harmoniæ præstabilitæ opponit*, id ipsi eo minus verti potest vitio, quo minus ipsi fuit propositum agere de harmonia præstabilita; cum, ut ipse dissertationis titulus habet, tantum demonstrandum sibi sumserit, *inter animam & corpus esse unionem physicam, neutiquam metaphysicam.*

22. Nec video, Ven. Dn. Præsidem *sibi de consensu cel. ANDALIA* tantopere gratulatum esse. Nam in recula Andaliæ Dissertationis præfatione (non enim dissimulavit inter nos, se eius esse auctorem) tantum testificatus est, virum istum celeberrimum rem fecisse nomine suo dignissimam & rei litterariæ utilem, quod suum Wolfio refugium in Andaliano consensu & in Cartesiano systemate tam speciose

cioſe quaſitum ademerit, pluribus teſtatur, non Cartefianos eſſe philoſophos, ſed Spinozizantes ſpiritus *πλάνης*, numero non adeo multos, & a ſe iam dudum reſutatos, quotquot auſi ſint illud *non ſolum omnium philoſophorum ac Theologorum, ſed etiam totius generis humani dogma de vnione ac communionē animae ac corporis phyſica negare, & pro ea metaphyſicam ſubſtituere.*

23. Hæc de diſputatione Wittenbergenſi *poſteriore.* In *priore* itidem harmoniæ præſtabilitæ commentum non illaudabiliter conuellit auctoꝝ eius doctiſſimus: At in Dn. D. LANGIUM tanta fertur affectuum acerbitate, vt ſi hanc cum ea, quam poſteriore prodidit, conſeras, iſta ab hac differat, vt gradus ſuperlatiuus a poſitiuo. Et pro hoc animi ſui ſtatu negat ſolem in meridie, aut, ſi mauis, tenebras in ſpiſſa nocte, hoc eſt, *ſatum fatuum*, ſeu Stoicum ac Spinozianum, *in ſyſtemate Wolfiano.* Quare cum *argumenta logica* apud ipſum locum habeant nullam, ipſi interea, donec affectuum obliquitas deſerit, oppoſo *aucteritates* illorum, quotquot ex eruditis non exiguo iam numero Wolfiano ſyſtemati publicis ſcriptis contradixerunt, & in eo ad vnum fere omnes productis argumentis conueniunt, quod ſyſtema iſtud Spinozianum ſatum e Leibniziano poculo propinet, & in atheiſmi patrocinio, nimirum fraudulentio illo, ſeu Deifico, cui plurimus de Deo ſermo, ſeu fucus eſt totum ſit.

24. Et cum, re ipſa loquente, non deſit nubes quaſi teſtium de Langianis ſcriptis Wolfiano ſyſtemati oppoſitis, quod non ſolum ſolida ſint, ſed etiam maiore, quam iſtius auctoꝝ pro ſuorum & errorum & factorum indignitate meruerit, moderatione concinnata: Diſputatoꝝ ille Wittenbergenſis ne id quidem a ſe impetrare potuit, vt vel verbulo inſtitutum Langianum probaret. Ipſe vero non ignorat, in iſto inter alia ſic dictam *harmoniam præſtabilitam*, quam ſibi ipſe impugnandam ſuſcepit, eam accepſiſſe anatomen, qua tota eius compages diſiecta ſit: eſt Dn. D. LANGIUS argumenta, quæ Cl. Diſputatoꝝ pro inſtituti ſui, ad ſolam harmoniam præſtabilitam reſtriçtæ, ratione vberius deduxit, ex parte tantum indicauerit, & ſatis quidem emphatice; quemadmodum requirebat ipſius pro poſitum negotiumque elencticum, circa vniuerſum

systema ita occupatum, ut in vna eius parte destruenda operosior esse, nec debuerit, nec voluerit. Quodsi Schelwigiani commatis auctor istud veritati, eique fundamentali, ac tantopere lesæ, officium præstitisset, procul dubio Wittenbergæ laudibus in cælum eueheretur: at cum illud ab Hallensi Theologo eidem exhibitum sit, eo magis ibi improbatum fuit, quo minus ille elogia Wittenbergensia captauit & expectauit, istorum nequaquam indigus.

25. Quæ istius rei causa sit, nemo prudens, *cathedralis odii* & præceptoribus in discipulos transfusi, haud ignarus, ignorat. Et inter prudentes istos sunt haud pauci, qui se re ipsa comperire dicunt, *ipsum atheismum* illo purioris doctrinæ studio, quod secundum genuinæ pietatis indolem vrgetur, & vulgo *pietismi* scommate excipitur, odio isti longe esse tolerabiliorem. Nec desunt, imprimis inter Pomeranos, Cl. Disputatoris ciues, qui sciscunt, ipsum ex eo, quod ob studia Wittenbergensia muneris ecclesiastici in Pomerania obtinendi spe exciderit, speciali odio ferri in Theologum Hallensem; at istius rei nec causam, nec occasionem ullam.

26. Sed hæc ego in medio relicta mea non facio. Ipse vero Cl. Disputator procul dubio ex hisce meis obseruationibus intelliget, malum malo sibi non fuisse compensatum, sed bono potius. Etenim cum virtus etiam in inimico laudanda sit, quid vir doctissimus extra Langiani nominis odia in conuellendo Wolfiano systemate præstitit, non dissimulaui. Quomodo vero erga Langiana scripta se gesserit, sine vilo in ipsum duriore verbo recensitantum, epicrisi prudenti lectori relicta.

DISSERTATIONIS PRAESES RESPONDENTI

S. D. P.

Post priuata diligentiae laudabilis specimina etiam publicum editurus, dilectissime CASS-CORBI, in eo es, ut publice defendas, quidquid haec dissertatio de illo ecclesiae primitivae malo, quod in haeresibus habuit, proponit. Mali autem istius recensio cum boni descriptio praemissa sit, hoc ordine admonitus noueris, quid tui sit officii: scilicet ante omnia operam dare, ut bono isti magis magisque innutriaris, & ex eodem recte inualescas. Hac enim ratione a mali contagio adeo manebis seiunctus, ut isti apud alios medelam ferre possis salubrem. Et huius studii, mea adiutus opera, iam aliquod praebes specimen in obseruationibus apologetico-elencticis, Disputatori cuidam Wittenbergensi, cuius tuo Pomerano, oppositis. In quibus quemadmodum moderationem, tibi a me commendatam, laudo: ita in iisdem deprehensuros esse lectores prudentes, quod ipsorum expecta-
tioni

tionij respondeat, confido. Sint causæ Dei, sincero animo, nec sine bonorum suffragio, assertæ, inuidi & inimici! Quid tum? Etiam hoc non mali signi res est. Deo autem sit laus & gloria, quod a magno nos liberauit malo; a malo, quo grauius vix aliud esse potuit vllum. Cecidit, cecidit, magna sibi illa & superba Babylon! Babylon illa neometaphysica, quæ suo mechanisimi & fati Spinoziani, ipsum quoque atheismum incautis insinuantis, toxico academicam iuuentutem infatuare cœperat: cecidit, postquam, structura eius vniuersa per machinas logicas iam destructa, munimenta ipsius exteriora regie seueritatis ariete pulsata cum fragore corruerunt. Vnde quemadmodum iam sera est futura: sic patrocinium quoduis est irritum, etsi imperitis sit speciosum. Halæ Saxonum ipsis Calendis Sept. anni M DCC XXIV.

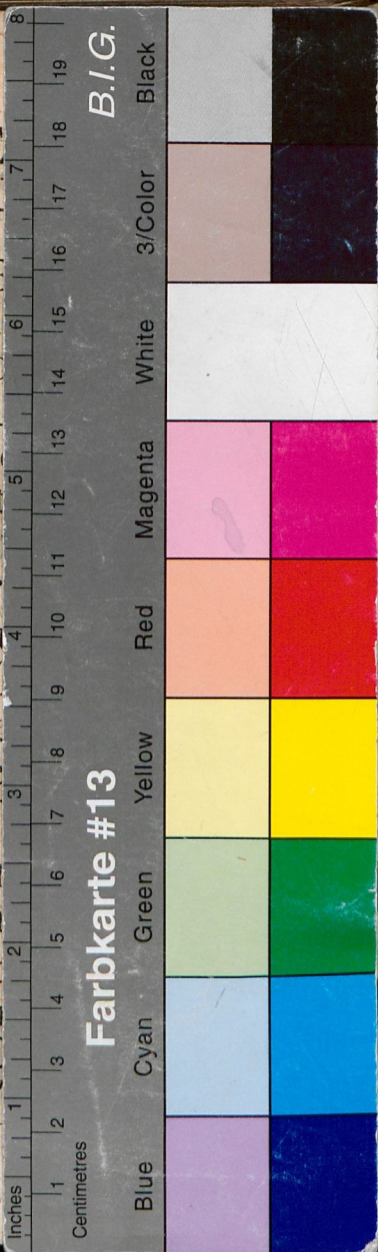
B 19
Fg

ULB Halle

3

002 675 65X

13.

DISSERTATIONVM
DE
HAERESIOLOGIA
SECVLI POST CHRISTVM NATVM PRIMI
ET SECVNDI,

EX IPSIS ANTIQVITATIS FONTIBVS DELINEATA,

O G D O A S :

ET IN EA

PRIMA
DE

HAERESIVM
PRAEDICATIONE BIBLICA ET IN-
FELICI EARVM PROVENTV IN PLERISQVE
ECCLESIS, INPRIMIS
ASIAE:

QVAM

IN REGIA FRIDERICIANA

DIE

SEPT. HVIVS ANNI MDCCLXXIV.

PRAESIDE

D. IOACHIMO LANGIO,
S. THEOL. PROF. ORDIN.

PUBLICAE DISQVISIONI SVBICIT,

EIQVE

OBSERVATIONES ALIQVOT ELENCTICAS,

Disputatori cuidam Wittenbergenſi oppositas,

ſubiungit,

RESPONDENS,

FRIDERICVS THEOPHILVS CASSCORB,

TREPTA-POMERANVS,
S. THEOL. CVLTOR.

HALAE MAGDEB. VYRIS CHRISTIANI HENCKELII, ACAD. TYP.

